

Poistele suunatud pedagoogika ajalooline areng ning hetkeseis Eestis

Meeli Väljaots
Tartu Ülikooli, Eesti

Käesolevas artiklis tuleb vaatluse alla Eesti pedagoogika sajanditepikkune areng, aga juttu tuleb ka praegustest probleemidest ning pedagoogika hetkeseisust. Erinevate kirjandusallikate põhjal on võimalik jälgida eesti kooli teket ning arengut erinevate vallutajate ning valitsejate ajal. Olgugi et kool on olnud aastasadu meestekeskne, on ta tänapäeval paljudele poistele saamas komistuskiviks ja nad jätavad kooli sageli pooleli, mõned probleemsed satuvad tasandusklassidesse või ka erikoolidesse. Arvukad uuringud on suutnud näidata sellise arengu põhjusi, aga kuidas niisugust olukorda vältida, pole üheselt selge.

Artikkel koosneb järgnevatest alalõikudest:

1. Poistele hariduse andmise ajaloost Eestis
2. Soolistele iseärasustele vastava kasvatus eesmärgid ning sisu
3. Soolisi iseärasusi arvestavad aspektid I ja II kooliastme õpetajate koolituses
4. Eestimaa iseärasused
5. Arengutendentsid

Impulsse iseseisvaks tööks

Kirjanduse nimekiri

1. Poistele hariduse andmise ajaloost Eestis

1.1 Kool ja kasvatus keskajal ja rahvakooli algus

Eestis on hariduse andmise ja ka kooli ajalugu võimalik jälgida juba 13. sajandist alates. Tollest ajast eksisteerisid Euroopast tulnud vallutajate kristlik kultuur ja kohalik paganlik kultuur nagu ka vallutajate keel ja hariduskorraldus eesti keele ja harjumuspärase laste õpetamise ja kasvatamisega sadu aastaid kõrvuti. Lihtrahvas, st talupojad elasid veel

pikka aega pärast ametlikku ristiusku pööramist vanadest paganlikest tavadest ning kommetest kinni pidades ja need mõjutasid ka laste kasvatust.

Saksa ülemkiht asutas oma järeltulijatele küll linnakoole ja keskajast saadik, mida Eestis nähakse ajavahemikuna ristsõdadest alates kuni reformatsioonini, leidus siin ka kloostrikoole, hiljem kirikukoole, kus õppisid teiste hulgas mõned eesti päritolu noormehed. Saksa ülemkiht oli siiski pikka aega veendunud, et talurahvas ei suuda üldse koolis käia ja midagi õppida. Umbes aastal 1600 jõudis saksa pastor Georg Moller, kes oli ise taluraha keele selgeks saanud, lõpuks arusaamisele, et ka talulapsed on õppimisvõimelised ja peaksid koolis käima. Ta väitis (vt Andresen I), et üks noor laps, kes on 10 – 12 aastane, suudab õppida ja midagi meelde jätta. Kuna reformatsioon levis Eesti aladel kiiresti, tõlgiti vaimulikud tekstid ning eelkõige piibel eesti keelde ja nii nõudis Moller ühes teiste pastoritega, et talupojad neid tekste lugeda mõistaksid. Viimatiõeldu käis ka tüdrukute kohta, kes arhiivimaterjalide järgi juba 1604. aastal koos poistega koolis käisid. Maal, kus lapsed kodust kaugel koolis pidid käima, käisid kirjatarkust nõutamas küll poisid, kelle ülesandeks jäi kodus naisperele lugemise õpetamine.

Reeglina omandas eesti talurahvas kuni 17. sajandini haridust kodus ja külaühiskonnas ning seejuures ei peeta silmas mitte lugemist ja kirjutamist vaid loomulikku, soorollidele vastavat ettevalmistust tulevaseks eluks ühiskonnas, perekonnas, praktilist ettevalmistust talumeheks ja talunaiseks saamisel. Soorollidele vastavad olid ka tööd ja tegemised, milles lapsed väiksest peale kaasa pidid lööma. Vaid muinasjutud, pärimused, mõistatused ja laulud (enamasti küll naiste poolt esitatud), mis rahvahariduses praktilise töö oskuste omandamise kõrval olulist osa etendavad, mõjutasid ühtmoodi mõlemast soost lapsi, olles mõningal määral koguni naistekesksemad.

1.2 Rootsiaegne kool

Kui 17. sajandi alguses suurem osa Eesti aladest Rootsi võimu alla sattus, tõi see talurahvale kaasa suuri ühiskondlikke muutusi. Eelkõige puudutasid need pärisorjuse süvenemist ja kirikuvõimu tugevnemist. 1686. aastast kehtiv uus kirikuseadus nägi ette, et pastorid peavad oma koguduse liikmeid hästi tundma ja sealjuures kontrollima, kas lapsed ning noorukid on võimelised religioosseid tekste lugema. Algas ka külakoolide süstemaatiline asutamine või ehitamine ning koolitati välja esimesed eesti soost õpetajad. Esimene kuulus õppeasutus, kus külakooliõpetajaid moodsaimate pedagoogiliste ideede

põhjal välja koolitati (silmas on peetud Komensky ideid), oli B.G.Forseliuse õpetajate seminar. Esimesed õpetajad olid mehed ja kogu kooliharidus meestekeskne. Seda oli ka 1632. aastal Rootsi kuningas Gustav Adolfi poolt asutatud Tartu ülikool. Seejuures oli ülikool mõeldud esmajoones saksa ülemkihile.

1.3 Kooliharidus Vene tsaarivõimu all

Pärast Põhjasõda ja Venemaa võitu Rootsi üle 1710. aastal, algas ka haridusloos uus periood. Eesti rahvale oli sõda ja sellega koos alanud katk saatuslike tagajärgedega. Pärast sõja lõppu oli ellu jäänud umbes 150 000 inimest, aga vaatamata sellele ei läinud lugemisoskus kaduma ja peatselt avati jälle ka koolid. Ka veel 18. sajandil olid meessoost isikud need privilegeeritud, kes oskasid lugeda ja kirjutada ning kes oma pere naisi pidid õpetama. Laste tegelik õpetamine toimus siiski soorollidele vastavalt perekonna sees, kus meeste ja naiste vaheline tööjaotus pani paika meeste ja naiste, poiste ja tüdrukute vahelised suhted, määras õigused ja kohustused. Vaimseid väärtusi anti põlvest põlve ikka suuliselt edasi ja kooli ülesandeks oli vaid rahvale lugemisõpetuse andmine, et nad suudaksid vaimulikku kirjandust lugeda. (Andresen II)

19. saj alguses hakkas valitsev riigivõim koolihariduse korraldamise vastu järjest rohkem huvi tundma, et seda endale allutada ja 1817. aastal anti välja ka sellekohane seadus. Selle nn haridusseaduse järgi pidi iga kirikukihelkond, kus elas rohkem kui 75 meessoost hinge, kooli avama. Kõik 10 – 12 aastased lapsed muudeti koolikohuslasteks ja lapsevanemad pidid trahvihirmus selle kohustuse täitmise ka tagama. Aeg oli edasi läinud ja ka naised olid vahepeal saanud õiguse õpetajatena töötada. Dokumentidest on võimalik lugeda, et tol ajal oli külakoolis käivate poiste ja tüdrukute arv peaaegu sarnane. Ainult et tüdrukute teadmisi hinnati madalamateks. Põhjus võis olla selles, et paljudes külakoolides õpetati matemaatikat (rehkendamist) ainult poistele. (Andresen III)

19. sajandi külakooliõpetajal puudus üldiselt veel erialane ettevalmistus. Õpetajate koolitamine oli olnud lünklik ja süsteemitu, Tartu Õpetajate Seminar avati alles 1873 aastal. Samal ajal kasvas huvi õpetamise meetodika vastu ja Saksamaal välja antud käsiraamatute põhjal koostati eestikeelseid õpetajatele mõeldud metoodilisi käsiraamatuid. Eriti aktiivseks muutusid teoreetikud 19. saj teisel poolel valgustusajal ja rahvusliku liikumise perioodil. Kool oli ühtne nii poistele kui tüdrukutele, neid õpetati ühise meetodika järgi, ainult võimlemistundide jaoks oli poistele ette nähtud teistsugused tegevused, näiteks sõjalised harjutused ja ka tööõpetuses oli nähtavaid erinevusi.

1.4 Kooliharidus Eesti Vabariigis

Eesti saavutas iseseisvuse 20. saj alguses ja Eesti Vabariik kuulutati välja 1918. aastal. Noore vabariigi valitsus võttis juba 1919. aastal vastu uue kooliseaduse, mille alusel pikenes koolikohustus neljale aastale. Soost sõltumata pidi kool kujundama kõiki lapsi tolerantseteks, füüsiliselt terveteks, iseseisvalt mõtlevateks ja töökateks kodanikeks. 1933/34 aasta statistiliste küsitluse andmetel oli Eestis 1218 algkooli (1106 nendest maal ja 112 linnades). Nendes koolides käis 115 292 õpilast (51,3% olid poisid ja 48,7 % tüdrukud). Kooliõpetajate arv ulatus umbes nelja tuhandeni ja pooled õpetajatest olid mehed. (Andresen II, 1999) Sellest perioodist pärinevad ka eesti tähtsaimad pedagoogikateoreetikud prof. Peeter Põld ja Johannes Käis, kelle mõtted tänapäeval taas suurt huvi ja kasutamist leiavad. Mõlemale neile olid omal ajal suurteks eeskujudeks Rousseau, Comenius, Pestalozzi ja Fröbel ning nad rõhutasid eriti kooli kasvatuslikku rolli, lastepäraste aktiivsete tegevuste läbiviimist ning õpetajatepoolset asjatundlikku juhendamist. P. Põld kirjeldab oma töödes põhjalikult ka soorollidest lähtuvat töökasvatust, kusjuures poisid pidid õppima tundma metalli- ning puutöövõtteid (Põld 1993).

Mis aga üldharidusse puutub, siis õpetati poisse ja tüdrukuid sarnaselt ja üleüldse pidi koheldama lapsi individuaalse tervikuna ning kogu kasvatus oli suunatud sellele, et lastest isiksusi kasvatada. Soorollidele vastava sisuga õppetöö toimus võimlemise ja käsitöö tundides, kus poistele ja tüdrukutele olid ette nähtud erinevad tegevused ja õppetööl seatud erinevad eesmärgid. Spetsiaalse soorollidele vastava kasvatusena tegelesid vastavad lasteorganisatsioonid, mis pakkusid poistele sportlikke ja militaarseid, tüdrukutele kodumajapidamisega seotud tegevusi. Üks selline poisteorganisatsioon oli 1930 aastal asutatud Noorkotkaste organisatsioon, mis nõukogude ajal keelati, kuid täna taas aktiivselt tegutseb.

1.5 Nõukogude aeg

1940. aastal pärast Eesti Vabariigi annekteerimist Nõukogude Liidu poolt alustati ka koheselt kõigi eluvaldkondade ümberkujundamisega vastavate reformide abil, kuid alles Teise maailmasõja lõppedes sai reformimine sisse õige hoo. Koolis oli ette nähtud kõigi õppeainete õpetamine marksistlik-leninlikust ideoloogiast lähtuvalt. Enam ei räägitud niivõrd poistest ja tüdrukutest, meestest ja naistest – oli vaid sootu nõukogude inimene, kelleks kasvatamine toimus sotsialistliku moraalkoodeksi järgi. Uus aeg ja uus võim tõstis esikohale ühiskonna ja kollektiivi, isiksus oma individuaalsete vajaduste ja eripäradega

suruti tahaplaanile. Selleks, et laste välist erinevust vältida, pidid nad koolivormi kandma, kuuluma kommunistliku laste- ja noorteorganisatsiooni ridadesse ja demonstreerima seda kuuluvust vastava sümboolika (märkide ning kaelaräti) kandmisega.

Pärast sõda kasvas koolis töötavate naiste arv oluliselt. Aastaks 1976 oli naisõpetajate arv kogu õpetajate arvust juba 83,2 %. Nõukogude ajal hakati rääkima ka võrdõiguslikkusest, mis tähendas seda, et naised tohtisid, või pigem pidid tegema meeste töid ja üle võtma traditsioonilisi meeste ameteid. Koolis oli õppimine pigem poistele orienteeritud ja seotud samal ajal ka praktilise tegevusega vabrikus või põllul. Eeskujuks oli enamasti sõdur-vabastaja, sotsialistliku töö kangelane vabrikust või ka kolhoosnik. Ka tüdrukud suunati vabrikutesse tööpingi taha ja maakoolides õppisid kõik traktori või veoautoga sõitma. Igapäevase elu juurde kuulusid hirmujutud NSV Liidu piiride taga luuravatest vaenlastest ja seepärast pidid kõik õpilased õppima tsiviilkaitset ja omandama relvakasutusoskuse. Korraldati maastikumänge ja kõigile kohustuslikke tsiviilkaitseõppusi.

Mitte alati ei kandnud kasvatuslikud eesmärgid vilja ja poisid, kes millegi vastu eksisid, saadeti kinnistesse erikoolidesse, mis tänapäevani töötavad.

Nõukogude aeg jättis maha sügavad jäljed, mis veel niipea rahva hingest ei kao. Eraldi aga peab mainima venestamist, mis pidi juba 90ndatel aastatel sellega lõppema, et eesti keel igas eluvaldkonnas oleks asendatud vene keelega. See oli pikaajaline protsess, mis algas pärast sõja lõppu kogu endise NSV Liidu territooriumilt venekeelse elanikkonna sissetoomisega Eestisse. Kuna suur hulk töövõimelisest elanikkonnast oli kas sõjas hukkunud, emigreerunud või Siberisse deporteeritud, oli sellist teguviisi ka lihtne põhjendada, sest linnad ja külad oli tarvis üles ehitada ja tööstus ning põllumajandus taastada. Sissesõitnud, kes olid enamasti sõjaväelased ja tööstustöölised, said kiiresti parima elamispinna võimalikust. Nende pikaajaliste protsesside tulemuseks on see, et tänases Eesti Vabariigis elab 69% eestlasi, 26% venelasi ja 5% teisi rahvusi.

1.6 Hariduselu pärast 1991. aastat

Pärast Eesti Vabariigi taasiseseisvumist 1991. aastal reformitakse ning parendatakse koolisüsteemi pidevalt. Kooli nähakse sageli teenindusettevõtteks, millelt oodatakse seda, et ta võtaks üle ka vanemate kasvatusliku rolli. Kõik 7 – 17 aastased lapsed on oma soost sõltumata Eesti Vabariigis koolikohuslased. Siin kehtib ühtne koolisüsteem: algkool (1- 4 klass), põhikool (5 – 9 klass) ja gümnaasium (10 – 12 klass). Venekeelsel elanikkonnal on omakeelsed koolid, kus õpetatakse ka riigikeelt (eesti keelt) ning osa aineid riigikeeles.

Kahjuks peab murega nentima, et pidevalt kasvab poiste arv, kes täna enam põhikooli ei suuda lõpetada. Nii näiteks jätsid 1993/94 kooliaastal põhikooli pooleli 389 tüdrukut ning 901 poissi. 1998/99 kooliaastal olid vastavad arvud 343 ja 1051 (Nassar 2002). Aastatel 2003/04 oli 74% kõigist põhikooliõpingute katkestajatest poisid. Sellest tulenevalt on tulevikus paljudel meestel juba ette oodata madalamat elukvaliteeti, samuti tabab selline saatus sagedamini venekeelset elanikkonda. Läbiviidud uuringute tulemused näitavad, et ühiskondlikud muutused ning vanemate püüdlused parema elustandardi ja rikkuse poole on lastele sageli raskete tagajärgedega. Sealjuures kannatavad poisid rohkem kui tüdrukud. Uuringud näitavad ka seda, et olulist rolli etendab negatiivse arengu protsessis vanemate lahutuste ja üksikemade kõrge protsent, võõrandumine tavapärasest reaalelust, kus virtuaalmaailm hakkab asendama tegelikkust, positiivsete meessoost eeskujude puudumine koolis jne.

2. Soolistele iseärasustele vastava kasvatuse eesmärgid ning sisu

2.1 Õppekava eesmärgid

Nagu ülal juba märgitud, kontrollib riik kogu koolikorraldust, annab välja vastavad seadused ning õppekavad. Põhikooli ja gümnaasiumi õppekava esimeses osas on ära toodud üldised oskused ja pädevused ning inimlikud omadused, mida lastel kujundatakse välja alg- ja põhikoolis kolmes etapis (1.- 3. klass, 4.- 6. klass ja 7.- 9. klass). Poiste ja tüdrukute vahelisi erinevusi seejuures pole nimetatud. Kehtib vaid põhimõte, et kõik lapsed tuleb kasvatada ja kujundada lojaalseteks kodanikeks ja iseseisvateks isiksusteks.

Eestikeelse teksti mõistmisel etendab olulist rolli soole viitavate artiklite ja sõnalõppude puudumine. Kuna õppekava üldosas pole kasutatud adjektiive *meessoost* või *naissoost* või substantiive *naine/mees*, võib oletada, et kõiki õpilasi koheldakse koolis nende soost sõltumatult ühtviisi.

Teatud erandiks on siinkohal ainult kehaline kasvatus ja tööõpetus / käsitöö. Eriti kehalise kasvatuse aineprogrammis on pidevalt viidatud sellele, missuguseid tegevusi peaks läbi viidama poiste, missuguseid tüdrukutega. Reeglina toimuvad kehalise kasvatuse tunnid klassides 1 – 3 / 4 kogu klassile koos ja seda viib läbi klassiõpetaja. Vastavalt koolide erinevatele võimalustele viiakse kehalise kasvatuse tunde viiendast klassist alates poistele ja tüdrukutele läbi lahus. Sama kehtib ka tööõpetuse kohta. Tegelikuses võib olukord muidugi teistsugune välja näha, seda eriti tööõpetuse valdkonnas, sest sageli puuduvad koolidel võimalused meeste käsitööaladega tegelemiseks, samuti puuduvad vastavad meessoost õpetajad.

2.2 Laste- ja noorteorganisatsioonid ning vaba aja veetmise võimalused

Kooli kõrval on palju laste- ja noorteorganisatsioone, kes on seadnud endale eesmärgiks noorsoo kasvatamise ning harimise. Neid organisatsioone võib jagada tinglikult nelja suurde rühma: poliitilised, usulised, hariduslikud ja sõjalis-sportlikud. Kahjuks ei avalikusta paljud organisatsioonid andmeid oma liikmeskonna arvulise ulatuse kohta, mistõttu jääb siinkohal statistiliste andmete nimetamine kasinaks.

Enamik organisatsioone on noorte- mitte lasteorganisatsioonid. Nendest vähestest, kes pakuvad võimalust oma töös osaleda lastel alates kaheksandast eluaastast, võib nimetada järgmisi:

- Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Laste- ja Noorsootöö Ühendus
- Eesti 4H, klubitaoline mittepoliitiline ühendus
- Eesti Skautide Ühing
- ELO - Eesti Laste Organisatsioon
- Falck Noorteklubi
- Noored Kotkad
- Kodutütred

Ülalnimetatud organisatsioonidest omakorda on suurem enamus avatud nii poistele kui tüdrukutele. Sellest lähtuvalt on püstitatud ka väga üldised kasvatuslikud eesmärgid: kasvatada tolerantseid kodanikke ja ausaid, tarku, loovaid isiksusi, kes suudavad iseseisvalt mõelda ning otsustada, oskavad teistega arvestada ja grupis töötada. Need organisatsioonid pakuvad sisukaid vaba aja veetmise võimalusi ja nad on loonud kontakte nii kodu- kui välismaiste sarnaste ühingutega.

Kaitseliidu juures tegutseb ainult tüdrukutele mõeldud organisatsioon Kodutütred ja ainult poistele mõeldud organisatsioon Noored Kotkad, mis asutati 1930, oli 1940 – 1989 keelatud ja taasloodi 1989. aastal.

Noored Kotkad on sõjalis-sportlik organisatsioon, mille liikmeteks võivad astuda alates kaheksandast eluaastast Eesti kodanikud, kes tunnustavad ja järgivad noorkotkaste seaduseid ja kombeid ning armastavad oma isamaad. Noorkotkad tegutsevad salkades, kuhu kuulub tavaliselt 6-8 poissi, kes kõik omavahel hästi sobivad. Salgad moodustavad ühes piirkonnas rühmad ja rühmad moodustavad maakonna piires malevaid. Noorkotkaste malevad tegutsevad Kaitseliidu malevate juures üle Eesti. Organisatsiooni tegevust juhib Noorte Kotkaste Peastaap ja peavanemaks on kaitseväge juhataja.

Noorte Kotkaste organisatsiooni ülesanneteks on skautlike kasvatusmeetodite ja treeningu kaudu:

- kasvatada noortes tasakaalukust, sõbralikkust, ausust, südamlikkust ja viisakust, arendada tööarmastust, otsustusvõimet, iseseisvust, tegutsemisoskust, enesevalitsemist, visadust ja juhtimisoskust,
- süvendada noortes armastust oma kodu ja isamaa vastu, tahtmist teha midagi oma kodumaa heaks ja valmistada noori ette vajaduse korral isamaa kaitseks välja astuma,
- arendada noori kehaliselt ning juurutada neis tervislikku elustiili, õpetada noori abivalmitemaks ja mehisteks meesteks.

Noorkotka juhtlause: Isamaa auks alati valmis! Noorkotka loosung: Mees meeste ridadesse! Noorkotka raudsed seadused: noorkotkas on hoolas õppija; noorkotkas on karske ; noorkotkas ei suitseta.

Täna kuulub organisatsiooni enam kui 3000 poissi ja noorukit, kes üha sagedamini näitavad enda tegevust ka avalikkusele. Igal aastal korraldab organisatsioon erinevaid laagreid ja võistlusi, millest ehk kõike nimetamisväärsem on *Mini ERNA*, teatud liiki *ERNA retk*, mida peetakse üheks raskemaks sõjalis sportlikuks võistluseks üldse.

Laste- ja noorteorganisatsioonide kõrval pakuvad huvi-, muusika-, kunsti- ja spordikoolid lastele ja noortele mõtestatud ja kasulikke tegevust. Registreeritud huvikeskusi on Eestis 11, nendest pealinnas Tallinnas 5. Just huvikeskustes või –koolides pakutakse poisse huvitavaid spetsiifilisi tehnilisi ja sportlikke tegevusi. Eestis on ka 80 lastemuusikakooli, 20 kunstikooli ja lisaks terve hulk spordikoole. Huvikoolide tegevust reguleerivad riiklikud õigusaktid, milles on kirja pandud nii õppesisu kui laste õigused, vanemata ning organiseerijate kohustused, samuti pedagoogilised nõuded õpetajatele. Soospetsiifilisi erinevusi pole aga kusagil mainitud.

Paljud uuringud näitavad, et huvikoolide töös osaleb enam tüdrukuid kui poisse. Samas on teada ka see, et poisid satuvad libedale teele enamasti siis kui ei leita kooli kõrval huvitavat ja eduelamust pakkuvat tegevust. Samahästi on teada tõsiasi, et huvikoolides osalemine tuleb lapsevanemal endal täies mahus kinni maksta ja paljude perede eelarve ei võimalda sellist luksust. Ei tohi unustada ka niisugust piasja, et paljud poiste hobid nagu elektroonika ja meisterdamine on väga kallid, nendega tegelemiseks on vaja

spetsiaalseid töökodasid ja tööriistu. Positiivne on ehk see, et probleem on teadvustatud riiklikul tasandil ning loodetavasti kunagi tulevikus siin ka midagi paraneb.

3. Soolisi iseärasusi arvestavad aspektid I ja II kooliastme õpetajate koolituses

Alates 2005. aastast kehtib Eestis õpetajate kutsestandard ja vastavalt sellele peavad õpetajad valdama tervet rida oskusi ja pädevusi, millela tänapäeva koolis hakkama ei saa. Siia hulka kuuluvad muuhulgas psühholoogiaalased teadmised, oskus kohelda erivajadusega lapsi, laialdased ainealased ja/või ainetealased integreeritud teadmised jne. Klassiõpetajaid koolitatakse peamiselt kahes kõrgkoolis ning nende kolledžites ja filiaalides, kus õppekavad sisaldavad selliseid kohustuslikke aineid nagu *Pedagoogika alused*, *Lapse arengupsühholoogia*, *Pedagoogiline kommunikatsioon* jne. Koolipraktika või koolipraktikate jooksul õpitakse omandatud faktiteadmisi praktikasse rakendama. Kuna tavakoolid on Eestis mõeldud mõlemast soost lastele, peavad õpetajad, kes on enamasti naised, oskama ühtviisi toime tulla nii poiste kui tüdrukutega.

Kuna põhikooli poolelijätvate laste probleemi on viimastel aastatel teravnenud, on ka teadlased selle luubi alla võtnud. Erinevad organisatsioonid on tellinud ning (enamasti) ülikoolide teadlased on läbi viinud uuringuid koolivägivallast, laste tervislikust seisukorrast, koolide mikrokliimast jne. Üks populaarsemaid uurimisvaldkondi on viimasel ajal õpikud kui soorollide kujundajad.

Uusim teaduslik kirjandus, mille järgi tulevased pedagoogid õpivad, on ülikoolide kataloogi sirvides enamasti ingliskeelne. Loomulikult on vajalik tunda rahvusvaheliselt tunnustatud teooriaid ja uuringute tulemusi, sama tähtis on ka oma maa olukorra tundmine. Üheks positiivseks näiteks võib tuua siinkohal psühholoogi ja kõrgkoolipedagoogi Toivo Niibergi 2006. aastal ilmunud raamatu „*Meheks, isaks ja härrasmeheks*“, milles käsitletakse poiste kasvatamisega seotud probleeme, mis on varustatud kodumaiste näidetega ja mis võiks olla poiste mõistmisel ja kasvatamisel abiks nii lapsevanemale, kasvatajale kui ka õpetajale.

4. Eestimaa iseärasused

4.1 Vene keelt kõnelevad lapsed

Eesti hariduselu üks iseärasus on juba ülalnimetatud venekeelne elanikkond, kes tekkis praegusel kujul aastatel 1940 – 1980 endise NSV Liidu territooriumilt erinevate rahvuste ümberasustamisega Eestisse. Selle venekeelse elanikkonna ühiskondlik staatus muutus

pärast Eesti taasiseseisvumist oluliselt kui nad kaotasid oma võimupositsiooni, mis oli tagatud NSV Liidus. Nagu uuringud näitavad, on venekeelsetel peredel võrreldes eestikeelsete peredega rohkem majanduslikke raskusi, tööpuudus suurem, lapsed satuvad narkootikumide küüsi või tänavale ja jällegi on ka selles grupis poisid rohkem ohustatud kui tüdrukud. Eesti erinevate piirkondade vahel on siingi suuri erinevusi. Eriti ohustatud piirkonnad on endised tööstuslinnad, mille elanikkond on valdavalt venekeelne. Integratsioon on toimunud pigem piirkondades, kus venekeelt kõnelev elanikkond on vähemuses ning näeb eesti keele oskamises elulist vajadust. Teadlikumad pered panevad oma lapsed perspektiivitundega juba eestikeelsetesse lasteaedadesse ja koolidesse. On ka edumeelseid venekeelseid koole, kus lapsed õpivad keelekümbelklassides eesti keelt. Riigi tasandil hoolitsetakse eelkõige riigikeele omandamise eest. Sellel eesmärgil korraldatakse keelelaagreid ja vene keelt kõnelevad lapsed saavad suvevaheajal võimaluse elada eesti peredes. Kahjuks puuduvad siinkohal taas statistilised andmed selle kohta, kummast soost lapsi säärastest üritustest osa võtab. Kahjuks on aga uuringutega kindlaks tehtud, et 40 % vene keelt kõnelevatest poistest on identiteediprobleemid, mis on mõnigi kord alguse saanud lasteaias.

4.2 Kasvav kuritegevus

Langeva rahvaarvu ja väheneva sündimusega riigis etendavad kõik lapsed ja noored riigi tuleviku jaoks väga olulist rolli ja see on väga oluline ohu märk, et aasta aastalt kasvab laste ja noorte kuritegevus. Aastal 2000 registreeris politsei 3682 noorukite poolt toimepandud väärtegu. Väärteo toimepanijatest oli 86% poisid, 45% neist nooremad kui 15 aastat. Sellised lapsed satuvad alaealiste komisjoni ette. Eestis on 30 säärast komisjoni, mis asuvad omavalitsuste juures. Lapsed ja noorukid vanuses 8 – 18 viiakse nimetatud komisjoni ette ja statistilised andmed näitavad, et enamasti on siin tegemist poistega. Üheks rangeimaks karistuseks võib olla erikooli saatmine.

Käitumishäiretega poistele on Eestis kaks erikooli, üks vene- teine eestikeelne. Puiatu erikoolis, mis on eestikeelne, elas ja õppis 2006/07 kooliaastal 72 poissi vanuses 10 – 18. Tapa erikoolis, mis on mõeldud venekeelsetele poistele, elas ja õppis käesoleval 2006/07 õppeaastal 75 poissi vanuses 11 – 18 aastat. Kuna mõlemad koolid on amortiseerunud, ei saa eitada, et erinevatesse vanusegruppidesse kuuluvate poiste surumine suletud kitsastesse ruumitingimustesse viib vägivallatsemise, suitsetamise ja ka narkootikumide tarvitamiseni ja oodatud positiivne muutus jääb pigem toimumata. Noored õpetajad

nendesse koolidesse meeleldi tööle ei asu, sest psüühiline pinge ning vastutus on liialt suured, palk pole aga sellele vastav.

Üks võimalikuks koolipoolseks probleemsete poiste abistamise meetmeks on poistele mõeldud liitklasside moodustamine tavalise põhikooli juures. Kuue aasta eest kui Tiit Leemets (2005) hakkas selliste klasside kohta andmeid koguma, oli neid Eestis erinevate koolide juures umbes 30. Uuringu tulemused näitasid, et poistele on liitklassis õppimine abiks, nad hindavad tihedamat kontakti õpetajaga, ranget distsipliini ja kohandatud õppekava. Poisid sooviksid endale siiski naisõpetaja asemel õpetajaks vanemat, ranget meesõpetajat, mis reaalsuses on vaevalt realiseeritav. Küsitletud õpetajad, kellel on nimetatud poisteklassidega töötamise kogemusi, pidasid oluliseks distsipliini ja õppeedukuse paranemist, samuti tihedamat kontakti õpetajaga. Kõrgelt hinnati ka seda, et pärast probleemsete poiste lahkumist tavalisest klassist muutus tavaklassi õhkkond oluliselt paremaks. 86% küsitletud õpetajatest peab poiste liitklasside moodustamist väga positiivseks ja tulemusrikkaks.

5. Arengutendentsid

Haridus on ühiskonnas väga tundlik valdkond ja iga kodanik, kes on oma elu mingil ajahetkel koolis käinud, arvab, et võib selles valdkonnas asjatundjana nõu anda. Siin ristuvad erinevad arusaamad õpetamisest ja õpetajatest, kõigil näib õigus olevat ja hariduselu on pidevalt ühiskondliku avaliku diskussiooni keskmes. Nagu ülal juba mainitud, on kõikide läbiviidud uuringute tulemused laiale üldsusele kättesaadavad. Kuigi me teame tänaseks ühiskondliku arengu tagajärjel toimunud muutuste tagajärgi, mis pole alati sellised, et nende üle võiks rõõmustada, ei tea me veel seda, kuidas nende probleemidega võidelda. Positiivne on see, et riiklikul tasandil mainitakse kõiki probleeme ka kooli arengu projektis aastateks 2006 – 2010. Loodetavasti toimub mingisugunegi positiivne nihe, kui luubi alla on võetud huvikoolide olukord, põhikooli poolelijätmine, narkomaania, kasvav kuritegevus, reformimist vajavad erikoolid ja palju muud. Ka see on väga positiivne, et Haridusministeeriumi kõrval on lahenduste otsimisse kaastaud Sise-, Sotsiaal- ja Keskkonnaministeeriumid. Eesmärgiks on lahenduste ja võimaluste leidmine, et käia ajaga sammu ja kõigile lastele nende soost ja rahvusest olenemata tagada ühesugused võimalused õppimiseks ja isiksuse arenguks.

Impulsse iseseisvaks tööks

1. Võrrelge keskaegse Eesti haridus- ja kooliolusid keskaegse olukorraga Teie riigis. Milliseid sarnasusi või/ja erinevusi leiate?
2. Läbiviidud uuringute põhjal on näha, et eesti algkooliõpikutes ei esine soolist diskrimineerimist, st et nii mehi kui ka naisi kujutati ühepalju positiivselt ja ka negatiivselt. Ajalooõpikud on seevastu täiesti meestekeskseid.
  - Milliseid rollijaotusi / rollinäited leiate Te oma riigi algkooliõpikutes?
  - Milliseid rollinäiteid leiate näiteks geograafiaõpikutes, võõrkeeleeõpikutes või matemaatikaõpikutes?
3. Milliseid aineid peaksid Teie arvates õppima klassiõpetajad, et tulla ühtviisi hästi ja efektiivselt toime nii poiste kui ka tüdrukutega?

Kasutatud kirjandus

- Andresen, Lembit: Eesti rahvakooli ja pedagoogika ajalugu II. Kaheksateistkümnend sajand. Kirjastus Avita: Tallinn 1999
- Andresen, Lembit: Eesti kooli ajalugu. Kirjastus Avita: Tallinn 1995
- Andresen, Lembit: Eesti rahvakooli ja pedagoogika ajalugu I. Eellugu ja algus kuni Põhjasõjani. Kirjastus Avita: Tallinn 1997
- Andresen, Lembit: eesti rahvakooli ja pedagoogika ajalugu III. Koolireformid ja venestamine. Kirjastus Avita: Tallinn 2002
- Käis, Johannes: Kooli-raamat. Kirjastus Ilmamaa: Tartu 1996
- Leemets, Tiit: Probleemidega poiste liitklassi edukuse tingimused. Tartu Ülikool: 2005
- Nassar, Kristi; Rebane, Epp: Põhikoolist väljalangevus – mis saab täna ja kus me oleme homme? Tartu 2002
- Niiberg, Toivo: Meheks, isaks ja härrasmeheks. AG Atlex: Tartu 2006
- Põld, Peeter: Valitud tööd I. Tartu Ülikool: Tartu 1993

Kasutatud /soovitavad internetiaadressid:

- <http://hm.ee/index.php?popup=download&id=5161>
- <http://www.lepe.ee/3546>

http://www.estonica.org/est/lugu.html?menyy_id=26&kateg=6&alam=23&leht=2
[http://www.sm.ee/est/HtmlPages/NAP_valitsusse/\\$file/NAP_valitsusse.doc](http://www.sm.ee/est/HtmlPages/NAP_valitsusse/$file/NAP_valitsusse.doc)
<http://www2.sm.ee/lastekaitse/failid/T%C3%A4iendav%20raport%20mittetulundus%C3%BChingutelt.doc>
<http://www.okupatsioon.ee/1940/haridus.html>
<http://www.gi.ee/~tarmo/nhdr/2002/PDF/EIA%202002%20100-102.pdf>
<http://www.hm.ee/>
<http://www.mil.ee/?menu=kaitseleit&sisu=klkotkad>
http://www.eni.ee/uploads/files/noorteorg_uuring_171005_toimetatud.doc
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=20264/riskifaktorid+ja+sekkumised.pdf.pdf>
http://www.rajalaidja.ee/web/failid/haridus_toohoive_karjaariteenused.pdf
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=20505/%DClevaade+k%E4itumisprobleemidega+alaealiste+kohta+tehtud+uuringutest+85-00.pdf>
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=23249/alaealised28-06-2006.pdf>
<http://www.puiatu.vil.ee/index.php?id=5&keel=ee>
<http://www.meis.ee/est/ruupor/new/index.php?articleID=1095>
http://www.valitsus.ee/failid/Uldharidussusteemi_AK.doc